

(המשך מעמוד 19)

מאמצות רבות רצו לבוא אליי לכפר. היתה לנו הצעה מיעל דרין לבוא אלינו בספית'מנוע. אבל קשה לעבור את כל ההרים האלה עם שני ילדים. ריבתי על כך עם הוונדארמים ששמרו עלי.

הייתי קרוב מאוד לשומרים. אחד מהם היה תחילה אנטיקומוניסט קנאי. לילדים שלי לא הירשו לטייל בכפר, אלא רק ללכת לבית-הספר ולחזור ישר הביתה. והקצין הזה, הקנאי, הריבני לבן שלי.

לשחק בכל הכפר, ובכל פעם, כשהיתה חוזרת בערב הביתה, היא היתה מציינת את הכפר. אחרי כך אמרנו לה לזכור את המפה. כשהיה זכרה היטב את מפת הכפר, שלחנו אותה לאתונה, כדי שתעביר שם את המידע למי שצריך. אבל פחדנו שיחקרו ויגנו אותה. אמרנו לה: אם יתפסו אותך, תצעקי ברחוב שאת הבת של מיקס. אז יפחדו לנגוע בך.

היא הגיעה לאתונה וציירה לכתב פארי מאץ את המפה. הצלם בא לכפר, אבל לא לקחנו בחשבון את הכלבים. כשהגיע למרחק של 30

העם היווני חולה. אני הייתי הרופא הרע, זה שאומר שדרוש ניתוח, מפני שיש סרטן. והוא אומר: זה לא כלום. זו רק שפעת!"

מטר מהבית שלי, הכלבים תקפו אותו והוא טיפס על עץ. ושם הוונדארמים תפסו אותו.

העם חייב לי!"

כיום אני גר בין פאריס ואתונה. יש לי דירה, שאני שומר עליה עוד מימי גלותי שם. שני ילדי נולדו בפאריס. הבת שמה מרגריטה, ויש לה כבר ילד ששמו מיקס. הבן שמו ג'ורג'. שניהם גרים באתונה. אשתי, מירתה, נמצאת תמיד איתי. אנחנו כבר 50 שנה ביחד. גם כשאני נמצא באתונה, אני נמצא מחוץ

אבל אחרי כמה חודשים הוא בא אליי הביתה, ואמר ששינה את דעתו. הוא אמר שהוא מוכן להתייצב לפקודתי. היו לו רעיונות לכבוש את האיור הזה ולהכריז עליו כעל יוון החופשית. זה היה מצב מוזר. העברתי להם שם, בתחנת הוונדארמים. קורס בהתקוממות עממית. עשיתי את זה כדי למנוע מעשה פזיז של ההתקוממות וההשתלטות. הם פשוט רצו לקחת את המיקלעים ולצאת למלחמה עממית. זה היה מוזר מאוד. קיבלנו מסרים מיעל דרין, היתה לנו שיטה איך להעביר מסרים.

למשל, הייתי כותב שיר, ותוך שבוע הייתי שומע אותו ברדיו לונדון, וברדיו מוסקווה.

תיאודוראקיס במסיבה בין אריה זקס, סילבי קשת ויבי יעל דרין רצתה לבוא בספית'מנוע

ליוון. אני הולך ברחוב ואני אומר לעצמי: "אני לא מכיר את האנשים האלה!" פנפנריאו הפך לדמגוג. הוא לא כן, הוא לא אומר את האמת. העם היווני חולה. אני הייתי הרופא הרע, זה שאומר שדרוש ניתוח. מפני שיש סרטן. והוא העם בחר בו, מפני שהוא דמגוג. וזהו זכותו של העם.

מלינה מרקורי נשארה איתו, מפני שהיא מאוד שאפתנית. היא תמיד היתה בורגנית. היא לא מבחינה דבר בפוליטיקה. הפעולה הפוליטית הראשונה בחייה היתה ביום שנעצרה. היא הופיעה אז בכרדוווי, והיא התחילה בפעולה למעני. היא היתה איתי בחזית הפטריטית, אבל כשראיתי שאנחנו מפסידים, היא הלכה עם פנפנריאו.

אלה היו שתי תפיסות. הוא דמגוג. אני הייתי חייב הרבה לעם היווני. אני פרעתי את החוב הזה. עכשיו העם היווני חייב לי. אני לא מתכוון בזה למתים, לחברים שסבלו, לקורבנות, וגם לא לילדים הנולדים היום.

כשעתי, כשהיינו בבית-הסוהר, היתה אידיאליזציה של העם. אני הצעתי אז שבכל יום בכלל נקדיש חצי שעה לביקורת על העם.

פעם ביקשנו רשות לבני לנסוע לאתונה, כדי לעבור בדיקות רפואיות. אבל למען האמת רצינו להעביר באמצעותנו מסרים. אנשים חתבו את המסרים בכתב-המסרים של מעיל. אבל בשלש שבועות הוא אמר לי: "אבא, ימצאו את זה. המציאו שיטה אחרת!"

פרמתי את כל הכפתורים של המעיל, וכל שיר הפכתי לכפתור של המעיל. אשתי עשתה את זה. ואכן, חיפשו אצלו בכיסים ובכל מקום, אלא לא עלה על דעתם שהכפתורים הם בעצם שירים. גם הילד עצמו לא ידע. בדרך אחרת העברנו למי שצריך את ההודעה שהכפתורים הם השירים.

צלם על עץ

צלם של השבועון הצרפתי פארי מאץ רצה לבוא לצלם את הבית שבו הייתי עצור. אבל הבית היה מוקף. הוא ביקש מפה של הכפר, כדי שיוכל לחזור מבעד להגנה ההיקפית הזאת ולהגיע לבית, וגם לצאת בערב עם הצילומים שלו. אבל לא הכרתי את הגיאוגרפיה של הכפר, כי הותר לי לטייל רק ברחוב הראשי. בתי מרגריטה היתה אז בת 11. אמרנו לה: "לכי

195. משותף לכדורסל ולשיירה: 198. קישוט; 199. היאך: 200. בנו של ערבי: 202. הצרעה באויר: 203. הכיר את אלוהיו: 205. מחזאי של פעם: 207. קצין היה אס? 208. בן זוגו של הסדר: 210. שם: 212. עיר נמל (באנגליה, וגם בארצות-הברית): 214. חרוה: 215. אחז חזק: 216. מטורף רומאי: 217. אויב מאחורי: 219. משותף לדור ולעונו: 221. חלפן: 222. חוט מתכת: 224. פרא: 226. קצריקומה ושמנון: 227. איחוד מאוחד בעמק-הכפר (4:4): 230. שלומיאל תנ"כי: 233. אחרי שני קווים: 234. גאווה: 236. שרה שיר שמח: 237. הירדן במזרח: 238. שוור שירים: 240. פנים: 241. חצר מצוייד: 243. בן נח: 245. בסיס עורפי לשמשון: 247. לא כל כך שמן יצלה: 249. ברומא קראו לה ריאנה וכך קראו לה ביוון: 252. עמד בראש רשת הריגול במצרים: 253. נ'עלם: 254. מכרה ויפוז: 256. נמשלת למרירות: 257. זוכה בנתח לאחר הליות המת: 259. משותף לדבורה ולנוכל: 260. מדון: 262. לא ימלא את הכנרת בקיץ: 264. בירת הקטיושות (5:4): 267. לפני בוא החורש (3:3): 269. שר האוצר לאחר הרסטציה (5:4): 273. בן לשכנים עויינים בערב הרחוק: 275. משותף למטבח הונגרי ולאנגלים: 276. אנשי גולני וגבעתי (4:4): 278. תולעים חוגגים כפרי כזה: 279. צפור: 281. משכן האלים: 282. אם נחלתי בתנין, נשיג? 283. סיפורי סבתא: 284. משותף למחזמר ולנפס.

מאונץ: 1. נור: 2. שור; 3. שוקולד; 4. הפרע; 5. ברור; 6. המשיל על אטד; 7. עוף לילי; 8. כל שוט; 9. צר; 10. מאמין; 11. מפל באססה; 12. פסל; 13. יהודי קשה הבנה; 14. אחות הכפית; 15. מראשי ההגנה, נהרג בתאונה (2:3); 16. אנתרופולוגית; 17. הקמפריס כשרה; 19. ממגרעות כביש גוה; 19. משורר אנגלי; 20. קונרטיוריה תליאביבית; 21. רקב; 22. הר קרוש; 25. אצל השכן תמיד (4:3); 27. בנימין ואב הראשון; 28. מיכלית; 30. קיבוץ בשומרון (2:5); 33. מעץ; 34. לוחם באריות; 36. עומד לבוא; 37. שוק תורכי; 41. בלי מציאה; 43. אחד מספרים המשנה (4:4); 46. הודווגות; 48. ליד הקמיצה; 49. בקצה הוורע; 50. עולה באף; 52. שי לזוכה; 53. טבח; 54. נמרד ברציבליים; 55. שארית; 57. נסיך הזמר; 60. מס; 61. עשר בריבוע; 64. אוור הררי במרכז הארץ; 66. הוסיף; 68. פליטה רותחת; 71. ... יפול; 72. שער; 75. חיסול חשבונות; 76. דומה במחירו (3:3); 77. אציל גרמני וראשי ממשלה; 79. זכות הנשמרת לחוקים; 81. שאירה; 82. ישן; 84. אחי השר; 85. עבודת האחזקה של מיתקן; 86. פרסום; 87. רעיוה איטית, ירידה בכורש; 90. רבותינו; 91. שם לקלס; 93. שקר; 95. ללא נכירות; 96. נפלט מנשק; 97. מצע; 98. חג האורים; 100. מכשיר כריה; 102. כינוי לתמים; 103. זמרת אופרה וקינוח; 104. מחצית המח; 106. על ראש הסוס; 109. תבלין; 111. לרחף; 112. מומחה לטעימת יינות; 113. מדרד רגל; 116. מאבק חייה של שולמית אלון (2:6); 118. רטוב; 119. חווה גלילי (3:3); 121. קיבוץ בצפון (3:3); 122. מתחת לאפי; 123. מושבה בשרון (3:3); 125. מקדש יוני; 128. החלמיה; 130. חיפש ולא מצא צדק; 132. מחשבות; 134. מראשי לח"י; 135. בית-חרושת סמוך למענית; 137. הירדן; 139. לוחם שנתפס ביד צר; 140. בעל-מקצוע ההולך ונעלם; 141. צליפה; 143. כבש; 144. אופרות סבון (4:5); 145. כפתור ופרח; 147. ממציא העוין; 148. גינה; 149. חומר משע' בר; 150. מינהג שתיינים (5:4); 151. הבסת השח; 158. סופר; 159. פתח בראש ההר; 160. כלב ברונגרית; 161. מקור המצופים; 162. צליל; 164. נעשה בטעות; 166. בור כרה המשורר; 168. מקום המפוז; 170. המתנה רצויה; 171. קורבן; 172. מכין המפוז; 173. הביא מזון; 175. להתרומם; 177. היה שער-כניסה לארץ-ישראל (3:3); 180. קילל; 181. על ראש הצדקת; 182. ענף באת' לטיקה; 183. במצב פעולה טוב; 185. צמצם מדיניות; 186. חוף בוונציה; 188. סיור; 190. רצוי להתעב בו (4:4); 192. יצרן בשרים (4:4); 195. מחלת ילדות; 197. בספינה; 199. רומה; 201. עול"מים; 204. התערורות; 206. כיפוף בבר; 207. משפחת הווחלים; 208. פיסל; 209. נקב; 211. מנגי; 213. מעופף עזר; 214. שרשיה; 216. ישוב ליד לטרון (4:3); 217. מעטה לרגל; 218. דבק לארובה; 220. שכונה ברמת-גן (3:3); 223. הגירה; 225. החיר; 226. אביו של אהוד; 228. תורדאר; 229. פוחז; 231. ביד השתוי; 232. נותר לאחר אסון; 235. נביא; 237. מדינה באפריקה; 239. מונח על; 242. כלבול חושים וכיוונים; 244. סימן; 246. צום; 247. משטרי קול עמום; 248. אוברול; 250. מכשיר לאיסוף היבול; 251. זוהר; 254. בן עוור, נשיא-מדינה; 255. התנפלו; 257. צמודה לדלת; 258. משם הובאה לרויח המלך; 260. גיבור עכשווי; 261. מתכת; 263. סוג קבינה; 265. רב; 266. מאכלית-אוה; 267. התכופה; 268. זד; 270. ראשית הקואליציה; 271. בטום תיש; 272. מדבר; 274. קרס; 276. מבשר את אלוה; 277. נותר לאחר הדיש; 280. משותף לבאום ולזמרת.

(המשך מעמוד 27)

בנוסחאות הדוקטורט שלה, ברור שהיא תשרת את האינטרסים של מושא הערצתה ופרנסתה, ובדיעבד — של השקפת-עולם צרה וקרתנית. אבל מחלתה המבוערת ביותר, לדעתי, של הביקורת הישראלית היא זו שאני מכנה בשם "האובייקטיביות המווייפת" או האובייקטיביות במידעה (ההיפך מ"מיטבה"). כולנו חיים בארץ קטנה, שבה כל אדם מכיר את חברו (או כמעט) ואין סודות רבים. בצד אחד של המיתרס ניצב הענק בעל רגלי החימר המכונה "התיאטרון המסובסד", ומעברו השני — כמה נסיונות חלושים ליצור תיאטרון שונה. אחר, טאהה של הביקורת בכך שאינה מבחינה דיהצורך, ולפעמים אינה מבחינה כלל, בין השניים, והיא אצה לשפוט את המתרחש בשני עברי המיתרס על פי אותן אמות-מידה. והרי כל ינוקא יבין, שאם אין בידך משאבים כספיים או שחקנים מתאימים, אינך יכול ואולי אף אינך צריך להציג את מחזות שקספיר. אבל כוונתי אינה להגן על מחזות הגאון האנגלי: הוא כבר אינו זקוק לכך. כאן מדובר במחזות חדשים, מחזות מקור, שעדיין לא הוכחו עצמם בחול ואף לא בארץ, לא על הבימה ולא מבחינת ערכם הסגולי הסיפרותי.

בנקודה זו עלי להצהיר על האנימאמין" התיאטרוני שלי. ובכן, אני מאמין שעוד לא נכתב מחזה "סיפרות" המיועד לקריאה בלבד. כל מחזה "סיפרות" בעל ערך, כלומר, טקסט דרמטי בעל ערך, יגיע לידי מיצויו ולידי תכליתו רק בעת שיועלה על הבימה. רק הבימה תגלה את מלוא עושרו של מלוא עושרו של האפשרויות הבלומות בו. בימלי אחרות: מחזה (טקסט) זקוק לבימה, זקוק לשחקנים.

כדי להיות מושלם, על המחזה להיות מבוצע בכלים מושלמים, ככל שניתן בתנאים קיימים. כאשר המורב במחזה קונטרוברסיאלי, כלומר, ככזה המעורר חילוקי-דעות, אך טבעי הוא שתתיאטרון המסובסד עליידי רשויות ציבוריות לא יושלם להעלות אותו. ואילו המחזאי, זה המחבר את הטקסטים המגיעים לידי חיים מלאים רק בהיותם מועלים על הבימה, עשוי לבוא לכלל ייאוש בראותו את מעשייריו נמקים על הנייר. זו, לעיתים קרובות, הסיבה לכך שהוא מפקיד אותם בידי בימאי מתחיל או מחליט לביים אותם בעצמו, ללא עזרה ובתנאים הגרועים ביותר האפשריים. ובכלר שלא לתת ידו לגנויה.

בצרפת, באנגליה ובארצות-הברית למדו המבקרים להבחין בין שני העולמות. שם מביאה הביקורת המיקצועית בחשבון את התנאים — ולעיתים קרובות את המיגבלות — בהם נוצרת היצירה הבלתי-מסובסדת. ואילו הרצונותם שלנו משחקים את המישחק "האובייקטיבי" ושופטים את ההפקה של המוצגת באולס-לאולס, בתפאורה דלה-שברלות ולפעמים גם בלא תפ-אורה ואבזורים כלל, ועם ארבעה שחקנים למחזה הזקוק בעצם לעשרה, כאילו כל אוצרות קורח וערתו לרשותך, וכמו הועמדו לרשותך כבמיקרה של הבמאי הרוסי יורי לובימוב — לא רק חזית בית הבימה ובית-הקפה של התיאטרון אלא גם אחוריו.

עד כאן בפרשת אובייקטיביות שלא במקומה. גם אני, בסידרת מאמרים זו, ניסיתי לשמור לפחות על מידה מסוימת של אובייקטיביות שקולת. הגיעה השעה להודות כי הדבר היה קשה לי מאוד, שכן גרשתי עזים של זעם ותיסכול אצורים בתוכי. דווקא מתוך כך אני מבקש להודות לירידי נתן דך שלא פעם עזר לי למתן את נטייתי הטיבעית לתוקפנות בלתי-מרוסנת.

ובסיום: התיאטרון הישראלי — על כל מרכיביו, יוצריו ומבקריו — הינו כפי שהינו בהיותו משקף את החברה הישראלית בכללותה. ואולם, מעל לכל, הוא משרת או מבטא את עולמה הרוחני והתרבותי של שיכבה חברתית שלטת ומצליחה אשר אותה יש לנתח מתוך גישה סוציולוגית. אם אומנם תבוא מהפכה חברתית אשר תטלטל את אושיותיה של החברה הישראלי, יתבטא הדבר גם בנפח התיאטרון, אשר ימצא בוודאי דרכים לשיקוף התמורה.

לפי שעה תמורה כזאת אינה נראית באופק. כיום, כשהרסטציה המפורסמת בפתח, ניתן רק לצפות להרעה במצב הקיים, לא לשיפור, ולוא גם מינימאלי. אבל אתה, התיאטרון, שתתיאטרון רון הוא חייך וטעמם, זכור את מה שכתב פראנק קפקא במילותיו הנפלאות: "גשם עז ניתן מעל, הנה לסילוני הברזל לפלח את גופך, הגיגר עם זרימי המים הסואים, המנסים לשטע אותך, יחד עם זאת, עמוד איתן, זקוף קומה, וצפה לשמש אשר תופיע בנהרחה האינסופית."

(רשימה אחרונה בסידרה)

יוסף מונידי

בשל יציאתו של נתן דך לחופשה בת מספר שבועות, נערך "דך חדש" על-ידי שמעון צמרת.